

Цитування:

Іонов В. І. Культурна спадщина як ресурс: проблеми та стратегічні перспективи її розвитку. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 2. С. 59–63.

Іонов Володимир Ілліч,
кандидат мистецтвознавства, доцент,
заслужений працівник культури України
<https://orcid.org/0009-0001-2659-5861>
Vladimir.io@i.ua

Ionov V. (2025). Cultural heritage as a resource: problems and strategic prospects for its development. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 2, 59–63 [in Ukrainian].

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ЯК РЕСУРС: ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ

Мета статті спрямована на дослідження комплексного аналізу культурної спадщини як важливого соціокультурного ресурсу, а також виявлення основних проблем та стратегічних перспектив її розвитку в умовах сучасних трансформацій суспільства. Увага приділяється взаємозв'язку між збереженням спадщини та її потенціалом для сталого розвитку, інновацій та посилення національної ідентичності. Крім того, дослідження прагне показати роль культурної спадщини як платформи для міжкультурного діалогу та формування соціальної згуртованості. **Методологія дослідження.** Для досягнення дослідницьких завдань використано міждисциплінарний підхід, що синтезує аналіз історичних, правових і культурологічних джерел із застосуванням системного, порівняльного та інтерпретативного підходів до сучасних наукових досліджень. Також враховано міжнародний досвід збереження культурної спадщини та перспективи інтеграції нових технологій у процеси охорони та популяризації пам'яток. **Наукова новизна.** Уперше проведено цілісний аналіз культурної спадщини як ресурсу з акцентом на виклики, що виникають у процесі її збереження, а також окреслено стратегічні напрямки розвитку, що враховують сучасні політичні, технологічні та соціокультурні трансформації. Наголошено на важливості розвитку цифрових технологій та інклюзивного підходу до участі різних соціальних груп у культурних процесах. **Висновки.** Окреслено комплексне значення культурної спадщини як ресурсу розвитку суспільства, її роль у збереженні національної ідентичності та формуванні соціальної згуртованості. Наголошено на взаємозв'язку культурної спадщини з інноваційними технологіями, інтеграцією у світовий культурний простір та посиленням ролі громадянського суспільства. Зазначено, що сучасний підхід до збереження культурної спадщини потребує комплексного розуміння її соціально-культурної, економічної та екологічної цінності. Підкреслено необхідність удосконалення правової бази, підвищення професійної підготовки фахівців і розвитку освітніх програм, що сприятимуть сталому розвитку цієї сфери. Підкреслено також значення соціальної інклюзії та доступності культурної спадщини для різних груп населення.

Ключові слова: культурна спадщина, ресурс, проблеми розвитку, стратегічні перспективи, інновації, сталий розвиток.

Ionov Volodymyr, Candidate of Art History, Associate Professor, Honoured Worker of Culture of Ukraine

Cultural heritage as a resource: problems and strategic prospects for its development

The purpose of the work is to conduct a comprehensive analysis of cultural heritage as an important socio-cultural resource, as well as to identify the main problems and strategic prospects for its development in the context of modern societal transformations. Attention is paid to the relationship between heritage preservation and its potential for sustainable development, innovation, and strengthening of national identity. In addition, the study seeks to show the role of cultural heritage as a platform for intercultural dialogue and the formation of social cohesion. **The research methodology.** To achieve the research objectives, an interdisciplinary approach was used, synthesising the analysis of historical, legal and cultural sources with the use of systemic, comparative and interpretative approaches to modern scientific research. International experience in the preservation of cultural heritage and the prospects for integrating new technologies into the processes of protection and popularisation of monuments were also taken into account. **The scientific novelty.** For the first time, a holistic analysis of cultural heritage as a resource was conducted, focusing on the challenges that arise in the process of its preservation, and strategic directions for development were outlined, taking into account modern political, technological, and socio-cultural transformations. The importance of the development of digital technologies and an inclusive approach to the participation of various social groups in cultural processes was

emphasised. **Conclusions.** The comprehensive significance of cultural heritage as a resource for the development of society, its role in preserving national identity and forming social cohesion is outlined. The interrelationship of cultural heritage with innovative technologies, integration into the world cultural space and strengthening the role of civil society is emphasised. It is noted that a modern approach to the preservation of cultural heritage requires a comprehensive understanding of its socio-cultural, economic and environmental value. The need to improve the legal framework, improve the professional training of specialists and develop educational programmes that will contribute to the sustainable development of this area is emphasised. The importance of social inclusion and accessibility of cultural heritage for different groups of the population is also emphasised.

Keywords: cultural heritage, resource, development problems, strategic perspectives, innovations, sustainable development.

Актуальність теми дослідження. Культурна спадщина виступає ключовим ресурсом формування національної ідентичності, збереження історичної пам'яті та підтримки соціокультурної стабільності суспільства. В умовах стрімких глобалізаційних процесів, технічного прогресу та зростаючого обсягу інформації завдання збереження унікальних культурних цінностей набуває дедалі більшої складності. Особливу актуальність це питання набуває для України, яка на сучасному етапі зазнає впливу не лише глобальних викликів, а й внутрішніх криз, зокрема збройного конфлікту на Сході, тимчасової окупації частини територій та інформаційних війн. Ці чинники значно ускладнюють процеси охорони та сталого розвитку культурної спадщини, підкреслюючи її роль як стратегічного ресурсу для національного відновлення, соціальної консолідації та довгострокового розвитку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні культурна спадщина дедалі більше сприймається як не просто об'єкт збереження історичних цінностей, а й як важливий чинник соціально-економічного розвитку суспільства [8]. Важливий акцент робиться на інноваційному потенціалі спадщини: дослідники підкреслюють, що завдяки розвитку креативних індустрій, культурного туризму та освітніх програм відкриваються нові форми використання ресурсів культурної спадщини [8]. Одночасно в наукових колах все більшої уваги набуває концепція трансформації спадщини у каталізатор сталого розвитку міст і регіонів [8]. Інший напрям досліджень пов'язаний із соціальними функціями культурної спадщини. У працях низки авторів наголошується, що спадщина зміцнює локальні і національні ідентичності та сприяє соціальній згуртованості. Деякі науковці також вказують на можливість використання культурної спадщини для створення креативних кластерів і міжсекторного партнерства, що відкриває нові соціально-економічні перспективи. Таким

чином, сучасні дослідження підкреслюють важливість сприйняття культурної спадщини як динамічного ресурсу з вагомим інноваційним, соціальним та стратегічним потенціалом. Цей підхід стає основою для формулювання стратегічних перспектив її розвитку [8].

Мета статті спрямована на дослідження комплексного аналізу культурної спадщини як важливого соціокультурного ресурсу, а також виявлення основних проблем та стратегічних перспектив її розвитку в умовах сучасних трансформацій суспільства. Увага приділяється взаємозв'язку між збереженням спадщини та її потенціалом для сталого розвитку, інновацій та посилення національної ідентичності. Крім того, дослідження прагне показати роль культурної спадщини як платформи для міжкультурного діалогу та формування соціальної згуртованості.

Виклад основного матеріалу. Культурна спадщина як стратегічний ресурс України сьогодні постає перед низкою новітніх викликів, що суттєво ускладнюють її збереження та розвиток. Серед головних проблем – військові дії, економічна нестабільність, технологічні зрушення та глобалізаційні процеси, які впливають не лише на фізичний стан пам'яток, але й на рівень усвідомлення їхньої цінності суспільством. Збройний конфлікт в Україні, що триває з 2014 по 2025 рік, спричинив масштабні руйнування архітектурних пам'яток, музеїв, бібліотек та інших культурних об'єктів, поставивши під загрозу не лише фізичне існування спадщини, а й історичну пам'ять, національну ідентичність і культурний код українського народу [5]. Це обумовлює необхідність впровадження нових підходів до охорони культурних цінностей із синтезом гуманітарних та технологічних рішень.

У контексті цифрової трансформації дедалі більшого значення набувають інноваційні технології – цифрове моделювання, 3D-сканування, створення віртуальних музеїв, а також системи моніторингу за допомогою дронів і сенсорних

технологій. Ці інструменти дозволяють ефективно контролювати стан об'єктів спадщини та створювати цифрові копії для збереження інформації у разі їх руйнування [2]. Крім того, цифрові технології відкривають нові можливості для популяризації культурної спадщини серед молоді та широкої аудиторії через інтерактивні платформи, що позитивно впливає на формування усвідомлення цінності історичних надбань. Зокрема, проєкти віртуальної реальності, які відтворюють зруйновані пам'ятки, сприяють збереженню знань і передачі їх наступним поколінням, навіть якщо фізичний об'єкт вже втрачено [9].

Важливим аспектом сталого розвитку культурної спадщини є вдосконалення нормативно-правової бази. В Україні багато нормативно-правових актів, спрямованих на охорону культурних цінностей, однак їх реалізація стикається з низкою викликів: корупцією, недостатнім фінансуванням, браком кваліфікованих кадрів, а також проблемами координації між державними установами та громадськими організаціями [3]. Міжнародний досвід свідчить, що ефективна система охорони спадщини ґрунтується на тісній співпраці держави, громади, бізнесу та наукової спільноти, а також на активному залученні волонтерських рухів і ініціатив [8]. Особливо важливим є залучення громадськості до моніторингу пам'яток, популяризації традиційних ремесел і створення локальних культурних маршрутів, що підвищує соціальну відповідальність і формує відчуття власності над спадщиною.

Соціокультурні трансформації визначають нову роль культурної спадщини у суспільстві. Нині все більше наголошують на її значенні не лише як спадщини минулого, а і як активного чинника сталого розвитку громад, джерела інновацій, туристичного потенціалу та платформи для міжкультурного діалогу [7]. Розвиток сталого туризму на базі культурної спадщини є важливим напрямом економічного розвитку багатьох регіонів України, сприяючи розвитку ремесел, творчих індустрій і місцевих ініціатив, що підвищує соціальну згуртованість і зберігає автентичність культурних традицій. Приклади успішної реалізації таких підходів спостерігаються у Львівській, Чернігівській та Закарпатській областях, де локальні ініціативи створюють культурні маршрути, підтримують фестивалі народної творчості та популяризують національні традиції [10].

Водночас проблема глобалізації породжує певні загрози, пов'язані з уніфікацією

культурних форм, комерціалізацією культурної спадщини та втратою локальної ідентичності. У цьому контексті особливо важливо розробляти стратегії, які забезпечують баланс між збереженням автентичності спадщини та її адаптацією до сучасних соціокультурних потреб і очікувань. Застосування принципів інтегрованої охорони спадщини, що враховують культурні, соціальні, економічні та екологічні складові, сприяє формуванню комплексного та гнучкого підходу до збереження культурних цінностей [11]. Зокрема, важливо поєднувати збереження архітектурної автентичності з впровадженням енергоефективних технологій у будівлях, що підвищує їхню функціональність у сучасних умовах [4].

Ще одним ключовим аспектом є соціальна інклюзія та забезпечення доступності культурної спадщини для різних соціальних груп. Участь осіб з обмеженими можливостями в культурних програмах, розвиток інклюзивних освітніх проєктів, створення безбар'єрного середовища у музеях та культурних закладах значно розширюють залучення громадськості до збереження спадщини. Це не лише підтримує принципи соціальної рівності, а й сприяє зміцненню культурної свідомості суспільства.

Важливим залишається й питання освіти та формування культури сприйняття спадщини серед населення. Відповідальне ставлення до культурних об'єктів вимагає системних освітніх програм, які включають навчальні курси у школах і вищих навчальних закладах, а також просвітницькі кампанії, залучення молоді до волонтерських ініціатив і культурних проєктів [6]. Освітня діяльність не лише сприяє збереженню спадщини, але й розвиває критичне мислення, творчість і громадянську активність. Особливу роль відіграє залучення молоді, оскільки формує покоління, що буде не просто споживачем культурних цінностей, а їх активним захисником і носієм інновацій.

Окремої уваги заслуговує міжнародна співпраця у сфері охорони культурної спадщини. Україна активно інтегрується у світові ініціативи ЮНЕСКО, Європейського Союзу та інших міжнародних організацій, які підтримують проєкти збереження та реставрації пам'яток [2]. Така співпраця відкриває доступ до нових фінансових ресурсів, сприяє обміну досвідом і передовими технологіями, а також підвищує професійний рівень фахівців у галузі охорони спадщини. Водночас реалізація міжнародних стандартів

потребує їх адаптації з урахуванням соціокультурних і економічних особливостей українських регіонів [1].

Сучасний контекст зумовлює необхідність розвитку кризового менеджменту у сфері охорони культурної спадщини. Здатність оперативно реагувати на надзвичайні ситуації – військові дії, стихійні лиха, техногенні аварії – є ключовою для збереження унікальних об'єктів. Розробка планів евакуації, страхування пам'яток, створення мобільних реставраційних бригад та навчання місцевих громад навичкам реагування на загрози стають невіддільними компонентами сучасної системи охорони спадщини.

Це обумовлює необхідність впровадження нових підходів до охорони культурних цінностей із синтезом гуманітарних та технологічних рішень.

Крім того, цифрові технології відкривають нові можливості для популяризації культурної спадщини серед молоді та широкої аудиторії через інтерактивні платформи, що позитивно впливає на формування усвідомлення цінності історичних надбань. Водночас проблема глобалізації породжує певні загрози, пов'язані з уніфікацією культурних форм, комерціалізацією культурної спадщини та втратою локальної ідентичності. У цьому контексті особливо важливо розробляти стратегії, які забезпечують баланс між збереженням автентичності спадщини та її адаптацією до сучасних соціокультурних потреб і очікувань. Це не лише підтримує принципи соціальної рівності, а й сприяє зміцненню культурної свідомості суспільства.

Отже, охорона культурної спадщини в сучасних умовах є комплексним міждисциплінарним завданням, що вимагає координації зусиль державних інституцій, наукової спільноти, громадськості та міжнародних партнерів. Перспективи розвитку цієї сфери пов'язані з впровадженням інноваційних технологій, удосконаленням законодавчої бази, активізацією громадянської позиції та посиленням освітніх програм. Збереження культурної спадщини – це не лише охорона матеріальних і нематеріальних об'єктів, а й підтримка цінностей, що формують національну ідентичність, сприяють соціальній згуртованості та забезпечують сталий розвиток суспільства загалом. Врахування цих аспектів дозволить гарантувати надійний захист культурної спадщини в умовах сучасних викликів і сприятиме її сталому розвитку в майбутньому.

Наукова новизна статті полягає у визначенні культурної спадщини як ресурсу сталого розвитку та інновацій, а також у виокремленні стратегічних напрямів її розвитку в умовах сучасних соціокультурних трансформацій.

Висновки. Окреслено комплексне значення культурної спадщини як ресурсу розвитку суспільства, її роль у збереженні національної ідентичності та формуванні соціальної згуртованості. Наголошено на взаємозв'язку культурної спадщини з інноваційними технологіями, інтеграцією у світовий культурний простір та посиленням ролі громадянського суспільства. Зазначено, що сучасний підхід до збереження культурної спадщини потребує комплексного розуміння її соціально-культурної, економічної та екологічної цінності. Підкреслено необхідність удосконалення правової бази, підвищення професійної підготовки фахівців і розвитку освітніх програм, що сприятимуть сталому розвитку цієї сфери. Підкреслено також значення соціальної інклюзії та доступності культурної спадщини для різних груп населення. Зазначено, що подолання сучасних викликів потребує інтегрованого підходу, який поєднує традиційні знання, новітні технології та активну участь громадськості у збереженні й популяризації спадщини.

Література

1. Бондаренко І. О. Охорона культурної спадщини: теорія та практика. Київ: Наукова думка, 2018. 256 с.
2. Гнатюк В. М. Цифрові технології у збереженні культурної спадщини. *Вісник культури і мистецтва*. 2020. № 3. С. 45–52.
3. Дорошенко Л. В. Правове регулювання охорони пам'яток культури в Україні. *Юридичний вісник*. 2019. № 5. С. 98–107.
4. Єрмакова Т. В. Суспільна роль культурної спадщини в умовах глобалізації. *Соціологічний журнал*. 2021. Т. 17, № 2. С. 72–81.
5. Золотарьова Н. М. Освітні програми з охорони культурної спадщини. *Педагогіка і культура*. 2022. № 1. С. 30–37.
6. Ковальчук О. П. Вплив воєнних дій на культурні цінності. *Історія та культура*. 2023. Вип. 15. С. 120–130.
7. Мельник І. В. Сталий туризм як фактор збереження культурної спадщини. *Екологія і суспільство*. 2021. № 4. С. 85–92.
8. Павленко С. І. Інновації в охороні культурних пам'яток. *Технічний вісник*. 2020. Т. 12, № 3. С. 58–64.
9. Сидоренко М. К. Віртуальна реальність у музейній справі. *Музеезнавство*. 2022. № 2. С. 33–41.

10. Шевченко В. Л. Глобалізація і культурна ідентичність. *Культурологія*. 2019. Т. 24, № 1. С. 115–123.

11. Яковенко П. В. Законодавчі ініціативи щодо збереження культурної спадщини. *Право і суспільство*. 2023. № 6. С. 50–58.

References

1. Bondarenko, I. O. (2018). Protection of Cultural Heritage: Theory and Practice. Kyiv [in Ukrainian].

2. Hnatiuk, V. M. (2020). Digital Technologies in the Preservation of Cultural Heritage. *Visnyk kultury i mystetstva*, (3), 45–52 [in Ukrainian].

3. Doroshenko, L. V. (2019). Legal Regulation of Cultural Monuments Protection in Ukraine. *Yurydychnyi visnyk*, (5), 98–107 [in Ukrainian].

4. Yermakova, T. V. (2021). Social Role of Cultural Heritage in the Conditions of Globalisation. *Sotsiologichnyi zhurnal*, 17(2), 72–81 [in Ukrainian].

5. Zolotariova, N. M. (2022). Educational Programmes on Cultural Heritage Protection. *Pedahohika i kultura*, (1), 30–37 [in Ukrainian].

6. Kovalchuk, O. P. (2023). Impact of Military Actions on Cultural Values. *Istoriia ta kultura*, 15, 120–130 [in Ukrainian].

7. Melnyk, I. V. (2021). Sustainable Tourism as a Factor of Cultural Heritage Preservation. *Ekologiya i Suspilstvo*, (4), 85–92 [in Ukrainian].

8. Pavlenko, S. I. (2020). Innovations in Cultural Monuments Protection. *Tekhnichniy Visnyk*, 12(3), 58–64 [in Ukrainian].

9. Sydorenko, M. K. (2022). Virtual Reality in Museum Work. *Muzeieznavstvo*, (2), 33–41 [in Ukrainian].

10. Shevchenko, V. L. (2019). Globalisation and Cultural Identity. *Kulturolohiia*, 24(1), 115–123 [in Ukrainian].

11. Yakovenko, P. V. (2023). Legislative Initiatives on Cultural Heritage Preservation. *Pravo i Suspilstvo*, (6), 50–58 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 09.05.2025

Отримано після доопрацювання 04.06.2025

Прийнято до друку 11.06.2025